
ВПЛИВ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА ОСОБИ НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Ольга БАЛАЦЬКА

Корупційні ризики у судовій системі як вияви неналежної поведінки у судових установах і того, що можуть відбуватися події корупційних правопорушень чи порушення, пов'язані з корупцією, негативно впливають на досягнення цілей та завдань функціонування судової влади. Це питання стосується низки фактичних процедурних перешкод, які можуть ставити під загрозу доступ до правосуддя. Коли судова влада погано працює через внутрішні слабкі місця чи зовнішній тиск, громадянам не забезпечується здійснення “правосуддя” і верховенство права опиняється під загрозою, а це може вести до нестабільності чи навіть серйозного конфлікту у суспільстві. У результаті – низький рівень довіри щодо ефективності судової гілки влади, сумніви щодо панування справедливості та правосуддя в державі.

З доповіді щодо верховенства права, схваленої Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року), вбачається, що доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, є одним з обов'язкових елементів поняття “верховенство права”, а також таких самих елементів поняття “Rechtsstaat”, які є не лише формальними, а й субстантивними чи матеріальними [1, с. 177].

Міжнародні стандарти та національне законодавство питання неналежної суддівської поведінки трактує досить широко, за яку передбачено не лише кримінальну, а й дисциплінарну відповідальність. Так, до такої відносяться в тому числі випадки нерівного і несправедливого ставлення до відвідувачів суду, недотримання законних процедур, незабезпечення

прозорості провадження і доступу до інформації для відвідувачів суду і громадськості, відсутність участі у програмах освіти громадськості, надмірний формалізм чи процедурність, надмірна неформальність, довільне використання суддівського розсуду, а також обструкціонізм (перешкоджання), ледачість і некомпетентність. Неналежна поведінка часто уможлиблюється поганими чи нечіткими законами і положеннями, які регулюють судові процедури і суддівську поведінку.

Серед слабких місць судової системи в контексті подолання корупційних ризиків – прогалини і вади механізмів, спрямованих на запобігання корупції і посилення доброчесності, зокрема, у процесі добору, навчання, оцінки і призначення суддівських кадрів, а також недогляди у механізмах, спрямованих на ослаблення корупції, наприклад, механізмах проведення перевірки, дисциплінарних заходів та застосування санкцій до суддів. За даними громадських опитувань відвідувачів суду, громадян і суддів, які проводилися в Україні, а також за окремими даними, якими поділилися з автором, корупція у судах України вважається нормою, при цьому політичний вплив вважається основною перешкодою на шляху до забезпечення чистої судової системи. При оцінці ризику корупції у судовій системі особливо слід враховувати дію принципу суддівської незалежності та застосування дискреційних повноважень, наприклад, при обранні виду запобіжного заходу чи призначенні покарання у кримінальному провадженні. Ці засади забезпечують суддям широке застосування власного розсуду при прийнятті рішень, а відтак їх реалізація пов'язана з можливими корупційними ризиками [2; с. 10].

Слід зауважити, що важливими інструментами боротьби з корупцією, спрямованими на виправлення помилок у роботі судів і неналежної поведінки суддів, а також на висвітлення позитивної практики і характеристик є проведення оцінки роботи судів і суддів. Згідно з міжнародними стандартами, це повинні бути окремі оцінювання, а також вони мають відріз-

нятися від дисциплінарних проваджень, хоча якщо під час оцінювання виявлено підстави для дисциплінарної відповідальності, то на них слід реагувати у відповідності до механізму подання дисциплінарних скарг.

Список використаних джерел

1. Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184.
2. Корупційні ризики останніх реформ у судовій системі України. Програма реформування сектору юстиції “Нове правосуддя” (“Нове правосуддя”). Вікторія Дженнетт, експерт з питань судової реформи. Кемонікс Інтернешнл Інк. 19 вересня, 2017. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/NJ_Judicial_Corruption_Risks_Report_2017_UKR-1.pdf